

AMBITIEDOCUMENT 'Midlaren in Zicht'

Januari 2023

Inleiding

In dit ambitiedocument worden voorstellen gedaan om het gebied van Midlaren sterker te verbinden met het Nationaal Park Drentsche Aa. Dit gebeurt in het kader van een project van Landschapsbeheer Drenthe (LBD) en de Brede Overleggroep Kleine Dorpen (BOKD) waarbij deze verbindingen met dorpen en het nationale park worden versterkt.

“Het Nationaal Park Drentsche Aa kenmerkt zich door de relatief nog veel aanwezige kleinschalige landbouw, natuur en cultuur. Hier tussenin liggen de ruim 30 dorpen waarin gewoond, gewerkt en gerecreëerd wordt. Een gebied waar veel gebeurt en iedereen zijn plekje moet kunnen hebben. Om dit in goede harmonie met elkaar samen te laten gaan kan dat nog best een uitdaging zijn. Helemaal met de huidige vraag om groene energie, landbouwvraagstukken en de krapte op de woningmarkt”.

Midlaren is één van de dorpen die mee wil werken met dit project.

Ook eerder deed Midlaren mee met projecten van de BOKD en Landschapsbeheer Drenthe. We beginnen dus niet bij nul (Bijlage 1).

Er is een werkgroep opgericht bestaande uit een viertal bewoners (kerngroep) aangevuld met grondbezitters uit het dorp (Bijlage 2).

De activiteiten die in het kader van het project worden uitgevoerd, worden ondersteund door LBD en BOKD.

Ambitie Midlaren in zicht

Ons dorp ligt in het Nationaal Park Drentsche Aa. We wonen te midden van natuurgebieden en het hele landschapsbeeld in onze omgeving is karakteristiek omdat er in doorschemert hoe mensen hier duizenden jaren geleden leefden.

De ambitie van Midlaren kunnen we samenvatten in:

- Hoe kunnen we onze leefomgeving nog aantrekkelijker maken voor onszelf, bezoekers, planten en dieren?
- Hoe kunnen we voor de Midlaarders een programma opzetten waarmee we de kennis van de (nieuwe) bewoners over het landschap, de natuur en de geschiedenis kunnen vergroten en hoe kunnen we de bewoners meer betrekken bij het beheer en onderhoud?

Wat vooraf ging

Waardering van het landschap

In het kader van ‘Midlaren in zicht’ fietsten twintig Midlaarders op 12 maart 2022 samen door het dorp om hun (objectieve en subjectieve) waardering te geven over het landschap en om hun wensen kenbaar te maken. Op basis daarvan is een aantal

actiepunten opgesteld en aan de bewoners tijdens het Paasvuur op 17 april voorgelegd. Menigeen nam de tijd om daarover mee te denken en ideeën te geven. Op basis van de actielijst (Bijlage 3) staat bij de bewoners met stip bovenaan; 'bloemrijke akkerranden voor insecten en vogels'.

Hoogteverschillen en de afwisseling van open en gesloten landschap, met bomen, bosschages en heggen scoren positief. Willen we een landschap waarin insecten, patrijzen en hazen zich meer thuis voelen? Het antwoord is onverbloemd 'ja'.

Ook 'lage meidoornheggen langs zandwegen voor vogels en andere dieren' roepen veel positieve waardering op. Midlaarders blijken een groot hart voor dieren te hebben: ze willen een plek waar wilde bijen kunnen graven en zoemen en gunnen patrijzen en hazen meer schuil- en leefruimte in onze omgeving. Daarnaast zoeken we een plek om onze roggelelies te vestigen. Een project dat vorig jaar op initiatief van een groep bewoners van start is gegaan. Bijna vijftig bewoners kweken roggelelies uit zaad. Na drie jaar kunnen de bollen in tuinen op erven en akkers de aandacht vestigen op de bijzondere vegetatie van dit essenlandschap. Dit Midlaarder initiatief staat in contact met een onderzoeksproject dat geleid wordt door Science4nature en dat het genetische bronmateriaal van de Drentse Roggelelie in kaart brengt en poogt te versterken.

Landschapsbiografie

Vier studenten van Van Hall Larenstein hebben een landschapsbiografie over Midlaren geschreven waarin men op oude kaarten terug kan zien waar ooit sloten en heggen waren of andere akkerafscheidingen. Ze presenteerden hun werk op 12 april aan de dorpelingen tijdens een prachtige voorleesexcursie.

Bij het zoeken naar plekken langs akkers om bloemen te zaaien, om heggen te poten en weer natte veentjes te maken, is zo'n storymap buitengewoon handig. Op de website van ons dorpsblad 'het Kabinet' is deze digitale storymap die de studenten maakten over het landschap rond Midlaren te zien.

A: Bloemrijke randen aanleggen

In Midlaren is het de wens om de landbouwpercelen meer te verbinden met de natuur die het Drentsche Aa-gebied zo kenmerkend maakt. Eén van de manieren hiervoor is het aanleggen van bloemrijke akker- en grasland-randen en bermen. Dit zijn randen die worden ingezaaid met inheemse kruiden en grassen die een aantrekkelijke werking hebben op insecten en vogels. In het mengsel zitten soorten die passen in het gebied en geen invasief karakter hebben zoals bijvoorbeeld Jakobskruiskruid en/of Reuzenberenklauw.

Activiteiten

- Vaststellen welke plekken in aanmerking komen voor inzaaien van randen c.q. bermen. Er zijn al grondeigenaren die hebben aangegeven mee te willen werken met het inzaaien van randen en het beheer op zich te willen nemen. Dit zijn:
  - Heiveen, land Jan Tijdhof en Gea Koopman. Het gaat om een strook ca 200 m2 meter. **LBD: levert het zaad.**

- Plankensloot. Michiel Kanon (boer die het land er naast pacht van het Drents Landschap) heeft een offerte gemaakt voor het afplaggen. Wil het pad afplaggen en inzaaien. LBD heeft de berm bekeken. Eerst beginnen met een deel van het pad. Zaaï mengsel moet nog worden afgesproken.
- Contact met de Gemeente Tynaarlo opnemen. Enkele jaren geleden heeft de gemeente o.a. bermen in het dorp ingezaaid. De vraag is: waar zijn bermen ingezaaid en wie doet het beheer en onderhoud? Wethouder Jelbrich Peters heeft aangeboden om contact op te nemen met Renate Beugelink van de Gemeente om met lebele Jan Soet van de gemeente een rondje langs de bermen te maken en afspraken te maken over het inzaaien en maaibeheer.
- Maken van een kostencalculatie van de aanleg van de akkerranden. Denk aan: afplaggen, inzaaien en onderhoud.
- Organiseren van een excursie naar een boer/vrijwilligersgroep in Muntendam die hier veel ervaring mee heeft.
- Vaststellen maand om in te zaaïen. Planning is maart 2023.
- Aanvragen subsidie. BOKD en LBD helpen ons hierbij.
- Vaststellen wie wat wanneer doet. Denk aan: bewoners, leden werkgroep etc.
- Opstellen onderhoud en beheersplan.

Ter informatie:

Akkerrand

- Akkerranden worden vaak in vaste breedtes aangelegd die variëren tussen de 3 en 9 meter. De voorkeur gaat uit naar een meerjarige, brede rand maar dit moet passend zijn op het perceel en/of in de bedrijfsvoering van de agrariër. Het mengsel bestaat uit soorten die goed in Drenthe passen. Leverancier: <https://www.cruydhoeck.nl/> LBD heeft dit op voorraad.

Aanleg en beheer

- Het aanleggen van een akkerrand gaat als volgt. Het is belangrijk om eerst een vals zaaïbed aan te leggen om zo de onkruiddruk tegen te gaan. Dit moet zo'n 2-3 weken voor het inzaaien van het mengsel. Hierdoor kan het mengsel beter kiemen en heeft het niet tot nauwelijks last van concurrentie. Het mengsel wordt vervolgens bij voorkeur voor 30 april gezaaid met een dichtheid van 20-25 kg /ha. Wanneer er voor 30 april gezaaid wordt is er eerder resultaat en de rand behaald dan eerder zijn doel.
- Na of tijdens het inzaaien de grond aandrukken of aanrollen. Dit bevordert de opkomst van het mengsel.
- Het beheer bestaat uit het jaarlijks 1x maaien (eind maart) van het gewas en indien nodig bijzaaien. Verder bestaat het beheer uit een 'vinger aan de pols beleid'. Beheer houdt in dat het maatwerk is en er beheerd moet worden als dat nodig is. Wanneer bijvoorbeeld er toch een onkruidsoort is die de overhand neemt is het verstandig om deze te schoffelen, hoog af te maaien of op een andere manier te bestrijden (niet chemisch).

- Tegenwoordig worden veel bermen te vaak en op een verkeerde manier gemaaid waardoor er zich geen interessante vegetatie kan ontwikkelen. Daarnaast kunnen insecten hun levenscyclus niet voltooien en verliezen we steeds meer (dier)soorten.
- Op graslandpercelen wordt er vaak tot in de sloot gemaaid en bemest terwijl dat niet nodig is. Het is beter om de rand langs de sloot niet te bemesten en vervolgens ook niet elke keer volledig te maaien. Hierdoor ontwikkelt zich een soortenrijke vegetatie met de bijbehorende (plaag werende) insecten.
- Een graslandrand hoeft in eerste instantie niet aangelegd te worden maar dient alleen anders te worden beheerd. De eerste stap is dat de bemesting (indien het een landbouwperceel is) gestopt wordt. De breedte hiervan is bij voorkeur minimaal drie meter, breder mag altijd.
- Het beheer van een graslandrand en een berm is nagenoeg gelijk aan elkaar. Er dient in het begin slecht 2-3 keer gemaaid te worden (+afvoeren!) wanneer de voedselrijkdom nog hoog is. Aan de hand van de voedselrijkdom (gemeten door de hoeveelheid plantensoorten in de rand) kan na verloop van tijd de maaifrequentie verlaagd worden. Om insecten een kans op overleving te bieden is het belangrijk om niet de hele rand of berm in een keer te maaien maar in fasen en ook sommige stukken helemaal niet te maaien maar het volgende jaar. Op deze manier krijgen volwassen insecten maar vooral ook de eitjes en larve een kans op overleving. Meer info is te vinden op internet of in het boekje: 'Ontwikkelen Kruidenrijk Grasland' van Wim Schippers. <https://www.bol.com/nl/nl/p/ontwikkelen-van-kruidenrijk-grasland/9200000046118893/>

B: Struweelrand/blok/haag aanleggen

Om vogels en insecten beschutting te bieden is het interessant om een struweelrand aan te planten met soorten die een dichte structuur hebben. Hierdoor kunnen soorten zich makkelijk door het gebied verplaatsen en er hun beschutting zoeken. Daarnaast zijn kleine struweeltjes ideaal voor vogels om in te broeden. De struweelblokjes kunnen aangelegd worden op ongebruikte stukjes landbouwgrond. Denk aan ongebruikte dammen, lastige hoekjes voor machines of hoekjes nabij een mestbassin. Dergelijke kleine struweeltjes zijn onder andere gunstig voor soorten zoals grauwe klauwier, patrijs, grasmus en geelgors.

Activiteiten

- Contact opnemen met Jan van Dijken, Gemeente Tynaarlo (groenbeheer) om toestemming en samenwerking. Inmiddels Akkoord.
- Bekijken waar Amerikaans vogelkiers staat en plekken waar struiken/hagen kunnen komen. De werkgroep doet voorstel en stuurt dit 'plaatje' naar de gemeente. LBD: zorgt voor geschikte soorten beplanting.

- Rooien van Amerikaans vogelkers. Dit gaat de gemeente op zich nemen. Daarna deze vervangen door autochtone beplanting.
- Vaststellen wie wat wanneer doet. Datum wordt zondag 19 maart, tijd nog niet bekend. Bewoners wordt gevraagd via de Dorpsapp om deze klus samen te doen. Deelname breed: bv per volleybalteam 2 à 3 bewoners.
- Opstellen onderhoud en beheersplan.

Ter informatie

De aanleg van klein struweel is relatief eenvoudig. De soorten bestaan uit voornamelijk uit soorten met doorns en bessen zoals meidoorn, lijsterbes geoorde wilg, vlier of vuilboom. De planten kunnen in een lijn geplant worden of in kleine blokjes. Dit kan al vanaf enkele vierkante meters maar meestal ligt de oppervlakte tussen de 10-40 m². Om de aanplant van het struweel te beschermen tegen vraat van reeën, is het advies om een omheining van palen en gaas te maken.

Het beheer van dit soort struweel is eenvoudig. In de eerste jaren is het van belang dat gras en andere kruiden worden verwijderd zodat ze de groei van de struiken niet beperken. Wanneer het struweel is aangeslagen kan er periodiek gesnoeid worden wanneer het te hoog of te breed wordt. Na ongeveer 7 jaar kan het gaas van de omheining verwijderd worden. Palen kunnen blijven staan om zo het vak te blijven bakenen.

Figuur 1 Voorbeeld van een struweelblok

Hagen werden vroeger veelvuldig toegepast als erf- en perceel afscheiding. Toen op een gegeven moment het prikkeldraad werd uitgevonden verdween de haag, met al zijn soorten die er baad bij hebben, helaas uit het landschap. Deze verbindingen kunnen weer makkelijk hersteld worden door nieuwe hagen te planten. Net als bij de struweeltjes bieden hagen in het landschap een toevluchtsoord voor tal van diersoorten. Denk bijvoorbeeld aan vogels maar ook aan zoogdieren zoals egels, muizen en wezels, dagvlinders, kevers en libellen. Hagen vormen strakke lijnen in het veld maar behouden wel het op karakter van het gebied.

Aanleg en beheer

- In de akkergebieden van Midlaren kunnen langs de paden en wegen vele meters haag worden aangeplant. Van oudsher worden er voornamelijk meidoornhagen aangeplant omdat dit een soort is die het op bijna elke groeiplek goed doet en niet te duur is. Om een haag mooi dicht te laten

groeien, worden er 4 struiken per strekkende meter aangeplant. Water geven is in het eerste jaar erg belangrijk om de haag goed aan te laten slaan. Na de aanplant dient de haag meteen één derde teruggesnoeid te worden om zo een mooie vertakking van de plant te ontwikkelen. Hierdoor loopt de plant aan de onderkant ook uit en is de haag van onder tot boven mooi vertakt.

- De haag moet jaarlijks gesnoeid worden. Dit kan het beste gedaan worden na 21 juni. De hoogte van een volwassen meidoornhaag is ongeveer 1,2 tot 1,5 meter. De breedte is ongeveer 1 meter.
- Een graslandrand hoeft in eerste instantie niet aangelegd te worden maar dient alleen anders te worden beheerd. De eerste stap is dat de bemesting (indien het een landbouwperceel is) gestopt wordt. De breedte hiervan is bij voorkeur minimaal drie meter, breder mag altijd. Bermen worden niet bemest dus dan is 'aanleg' niet nodig

C: Roggelelie terug in het landschap

De roggelelie is een plant die van nature voorkomt in de Alpen op stenige, droge hellingen. Waarschijnlijk is de plant met akkerbouwers meegekomen naar Nederland en hier gedijt hij goed op graanakkers en op de essen langs de beekdalen. De broedbolletjes van de roggelelie kunnen zich op deze plekken makkelijk verspreiden omdat er vroeger ondiep werd geploegd. De bolletjes konden zich vervolgens ontwikkelen (tijdens een braakperiode) tot een grotere bol en tot bloei komen. Helaas is de roggelelie om dit moment niet meer in de omgeving van Midlaren aanwezig en daar wil de werkgroep Midlaren in Zicht verandering in brengen. Op de vlag van Midlaren staat zelfs een roggelelie afgebeeld. Reden genoeg om een initiatief op te starten.

Inmiddels heeft een klein groepje dorpsbewoners al een eerste stap gezet om de roggelelie weer op te kweken. Meerdere bewoners hebben ZADEN gekregen om in hun tuin op te kweken. Op dit moment is het belangrijk om geschikte duurzame locaties te vinden waar de opgekweekte planten uitgezet kunnen worden, zogenaamde proefvelden. Deze locaties moeten voor langere termijn worden ingericht met doel de roggelelie te vermeerderen.

Activiteiten

- Vaststellen van een tweetal verschillende locaties waar de bolletjes worden uitgeplant. Een locatie waar geen publiek kan komen en een locatie waar dit wel kan. 'Zuiver' en 'onzuivere' bolletjes? Op deze manier kan er op de niet toegankelijke plek gewerkt worden aan een flinke vermeerdering van het aantal planten zonder het risico op het verlies van exemplaren (door uitsteken). De locaties moeten eerst flink verarmen om de bollen goed te laten groeien. Een voedselrijke bodem is funest voor de bollen en zal het project laten mislukken. Inmiddels is contact gelegd door de Gemeente (Suzanne Dekker) met Natuurmonumenten (Reinier Hertog) over de condities die nodig zijn om de bolletjes uit te planten. Natuurmonumenten heeft wel locaties, maar die

zijn niet in Midlaren. Mogelijk is het stuk grond van Gert Poppema een betere optie.

Actie: contact opnemen met Poppema over mogelijkheden, kijken naar geschiktheid percelen. Eventueel: perceel naast Plankenpad ook bekijken op geschiktheid, eigendom Drents Landschap.

- Uitplanten van de bolletjes samen met het (zeer dun) inzaaien van rogge en kruiden. Deze rand dient niet bemest te worden omdat de roggelelie van een arme grond houdt. Het is cruciaal om vervolgens niet te diep te ploegen zodat de broedbolletjes die aan de 'moederbol' zijn gevormd zich wel verspreiden maar de moederbol zelf niet. Wanneer het akkertje of de rand het daaropvolgende jaar braak komt te liggen kunnen de nieuw verspreide bolletjes zich vestigen en weer nieuwe moederbollen vormen.
- Een bijeenkomst met de bewoners organiseren om ze op de hoogte te stellen van de verdere stappen en afspraken te maken over hun bijdrage.
- Opstellen kostencalculatie.
- Aanvragen subsidie.
- Vaststellen wie wat wanneer doet.
- Opstellen onderhoud en beheersplan.

Ter informatie

Verdere informatie kan opgehaald worden bij Staatsbosbeheer die in 2017 een proef heeft gedaan om de roggelelie te herintroduceren in het Drentsche Aa gebied. Dit Midlaarder initiatief staat in contact met een onderzoeksproject dat geleid wordt door Science4nature (Sheila Luijten) en Joop Schaminee. Zij werken eraan om het genetische bronmateriaal van de Drentse Roggelelie in kaart te brengen en de positie van deze kenmerkende plant in de DA te versterken. Kees van Son van SBB is hier ook mee bezig.

Zij kunnen wellicht een keer in Midlaren komen vertellen over de Roggelelie en samen met grote natuurbeheerders meedenken over een project in het gebied voor herstel van deze soort. Dat is niet alleen 'mooi' en 'goed voor insecten', het kan tevens een ingang zijn om het gesprek met bewoners over inheemse vegetatie te voeren.

D: Bijenlint aanleggen

Een Bijenlint is een aaneenschakeling van initiatieven ter bevordering van de overlevingskansen van de bij. Dit kan in onze tuinen of in de akker- en bermranden in ons dorp met daarin bij-vriendelijke beplanting of bijenhôtels. Een lint aan initiatieven dus om een geschikte woonplaats te maken voor bijen.

Activiteiten

- Organiseren van een bijeenkomst met de bewoners om ze op de hoogte te stellen van dit plan, draagvlak en deelname vaststellen en afspraken maken over vervolg.

- Educatie bewoners: wegwijs maken in de bijenwereld ‘Wist je dat’..... Je ook op kleine oppervlakte in je tuin veel voor bijen kan betekenen? Wilde bijen meestal kieskeurig zijn en dan alleen voedsel van bepaalde planten verzamelen? ETC.
- Educatie bewoners: wegwijs maken in het verminderen van het gebruik van bestrijdingsmiddelen, biodiversiteit bevorderen, MAAI MEI NIET, ECT.
- Aankoop, aanplant of zaaien van biologische drachtplanten en bollen door de bewoners. Er zijn bewoners die wilde narcissen kweken. Marijke Zwart (LBD) duikt in de genetische eigenschappen.
- Bijenhotels bouwen en plaatsen.
- Opstellen onderhoud en beheersplan
- Opstellen kostencalculatie: aankoop bollen en planten, ...
- Vaststellen wie wat wanneer doet.
- Lokale overheden overhalen om op een bij-vriendelijke wijze het openbaar groen te gaan beheren. Bv. door bordjes te plaatsen: MAAI MIJ NIET.

E: Nestkastjes ophangen

“Als je alleen nestkastjes voor vogels of vleermuizen ophangt, maar daarmee niet de beoogde predatoren aantrekt, dan investeer je veel, maar zonder bevredigend resultaat”.

Dan kan de eerste actie plaatsvinden: dag prikken voor in elkaar schroeven en mensen vragen om een kastje in een openbare boom te

Activiteiten

- LBD heeft rond de 20 bouw pakketten voor mezenkastjes. Bewoners vragen een kastje te adopteren en in elkaar te zetten onder deskundige leiding. Let op: we moeten zelf voor bevestigingsmateriaal zorgen en aluminium spijkers ivm roest!
- Vaststellen waar ze geplaatst kunnen worden (aan de openbare weg). LBD hiervan op de hoogte stellen.
- Vaststellen wie wat wanneer doet. Plan nog in 2022.
- Opstellen onderhoud en beheersplan. Na de broeding leegmaken. De werkgroep houdt bij waar ze hangen en melden dat aan gemeente en LBD.

Ter informatie

Vanuit het ondersteuningsbudget kan LBD aan bewonersgroepen (vanuit het streekbeheer) nestkasten beschikbaar stellen.

Een voorwaarde is dat deze op een geschikte locatie in de openbare ruimte worden opgehangen.

Daarnaast is het belangrijk dat de nestkasten jaarlijks worden schoongemaakt (in het najaar).

F: De Patrijs terug in het landschap

De natuur staat onder druk en steeds meer planten- en diersoorten verdwijnen. Verschillende boeren o.a. in Drenthe zijn daarom op zoek naar mogelijkheden om de verdere achteruitgang van de biodiversiteit te stoppen. Onder andere de zogeheten 'keverbank' moet daarbij helpen.

Een keverbank is een verhoging in het landschap. Door een bodemmengsel van graspollen en kruiden en de verschillende hoogtes van de bodem, trekt de grond veel kevers en andere insecten aan. Met de aanleg van de bank worden niet alleen insecten lekker gemaakt, de vogels eten op hun tijd graag de insecten weer op, zoals de patrijs.

Ter informatie:

De patrijs staat op de rode lijst van bedreigde diersoorten. De vogelsoort is sinds de jaren 70 met meer dan 95 procent afgenomen volgens Vogelbescherming Nederland, terwijl deze fazantachtige voor die tijd een vaste waarde was op Nederlandse akkers en velden. De schaalvergroting van de landbouw en het gebruik van pesticiden worden aangewezen als oorzaken. Om de patrijs terug te brengen in het landschap en daarnaast meer biodiversiteit te creëren, is in 2017 het internationale project partridge gestart.

Keverbanden zijn stroken land die een halve meter hoger worden gemaakt dan de omliggende akker. Deze verhoogde strook is drie meter breed en zo lang mogelijk. De keverband wordt ingezaaid met een mengsel van polvormende grassen en kruiden. Naast de keverband komt een strook met groene braak te liggen.

De keverband ligt hoger en dus droger, bovendien warmt hij sneller op. Dat voorziet insecten zoals loopkevers van een prima leefgebied. Een belangrijk voordeel voor de landbouwer is dat deze natuurlijke plaagbestrijders op deze manier direct aanwezig zijn in de akker, zodra de gewassen gaan groeien. Daarmee zijn er minder gewasbeschermingsmiddelen nodig. Daarnaast biedt een meerjarige keverband patrijzen en andere akkervogels voedsel én een veilige broedplek in het akkerland. Een plek die niet met machines wordt bewerkt en jaarrond dekking biedt.

Keverbanden liggen idealiter midden in een groter gewasperceel, maar niet verbonden met de randen van dat perceel. Ze hebben een nog grotere toegevoegde waarde wanneer ze in combinatie met andere beschermingsmaatregelen voor

akkervogels worden aangelegd, zoals kruidenrijke akkerranden, wintervoedselveldjes, bloemenblokken en patrijzenhagen.

In Drenthe zijn verschillende keverbanken aangelegd. Twee voorbeelden: in Zeijen en Witteveen waar een keverbank is aangelegd samen met Agrarisch Natuur Drenthe en Natuurmonumenten.

<https://www.rtvdrenthe.nl/nieuws/162552/boeren-enthousiast-over-keverbank-het-is-mooi-om-de-verandering-te-zien>

G: Water

In Midlaren was vroeger veel meer water aanwezig in de vorm van (drink)poelen en kleine veentjes. De wens van de bewoners van Midlaren is om dit weer terug te brengen. Aan de hand van historische kaarten is te zien waar er oude waterpartijen lagen en er zijn ook plekken aan te wijzen om nieuwe poelen te graven (..). Er zal contact gelegd moeten worden met terreineigenaren om te kijken of ze bereid zijn poelen te herstellen.

Poelen trekken veel dier- en plantensoorten aan en verhogen de variatie in het gebied.

Door goed de historische kaarten te vergelijken met de kaarten van nu kunnen de locaties voor herstel van poelen achterhaald worden. Een mooie plek om nieuwe poelen aan te leggen zijn de beekdalen in het oosten bij de 'Noordma'. Zie hiervoor het kaartje hieronder:

Tussen de bestaande houtwallen lagen vroeger vaak drinkpoelen voor het vee omdat ze op de lager gelegen delen niet konden weiden, daar was het te nat. Eventueel kunnen er ook nog extra houtsingels aangelegd worden omdat er vroeger ook meer waren.

Mogelijk is dit in te passen bij de transitie van de Noordma naar een waterrijk natuurgebied die nu door het Waterschap, de gemeente en het Drentsche Landschap wordt uitgevoerd.

Voor de dorpelingen kan aansluiting gezocht worden bij het Plankenpad - een wandelpad van de Groningerstraat naar Meerwijk dat enkele jaren geleden door de dorpelingen gezamenlijk is aangekocht om toegang tot het meer te houden.

Zie kaartje:

MOGELIJK De aanleg van nieuwe poelen/houtsingels kunnen eventueel via Landschapsbeheer Drenthe gefinancierd worden. Beheerpakketten/financieringsmogelijkheden.

H: Bewonersparticipatie

Het doel van het project is:

- Hoe kunnen we onze leefomgeving nog aantrekkelijker maken voor onszelf, bezoekers, planten en dieren?
- Hoe kunnen we voor de Midlaarders een programma opzetten waarmee we de kennis van de (nieuwe) bewoners over het landschap, de natuur en de geschiedenis kunnen vergroten en hoe kunnen we de bewoners meer betrekken bij het beheer en onderhoud?

In de vorige actieplannen is al een aantal keren de bijdrage van de bewoners genoemd. Het project staat en valt met de bijdrage van hen. We weten dat het niet gemakkelijk is om ze erbij te betrekken. Het is daarom van belang om bij ieder actieplan ons weer af te vragen hoe kunnen we de deelname voor de bewoners zo aantrekkelijk mogelijk en haalbaar maken.

Dit kan bijv. door:

- Voorlichtingsavonden. Over de bijen(linten), de roggelelie, cultuur historie, tips over bv. een droogte-bestendige tuin, MAAI MEI NIET. Pesticiden ETC.
- Plantjesmarkt.
- Fietstochten.
- Stiltewandelingen.
- Wandelingen met een deskundige.
- Educatie voor de kinderen.

- Bezoek aan Muntendam om meer kennis op te doen over randenbeheer in agrarisch land. Hier is een groep actief waarbij de focus ligt op het terug brengen van typische akker(vogel)soorten zoals veldleeuwerik, patrijs en grauwe kiekendief. Dit doen ze door veel randen aan te leggen en te werken met wintervoedselveldjes. Verder zijn ze druk met waterkanten, taluds en overhoekjes.
- Bezoek aan zandpaden bij de Westeresch nabij Veele. Hier zijn zandpaden hersteld om zo mooie verbindingen in het landschap te maken met behulp van schrale bermen. Voor meer informatie: <https://www.boswachtersblog.nl/groningen/2018/10/12/zandwegen-een-vergeten-biotoop/>
Deze excursie kan aangevuld worden met een expert op het gebied van cultuurhistorie en ecologie om de waarde van zandpaden aan te tonen. Zandpaden (en de schrale bermen) zijn belangrijk voor akkervogels maar ook voor veel insecten. Ze komen op de bloemen af en maken holletjes in de grond (wilde bijen).
- Bezoek aan een Roggelelieveld in Duitsland.
- Presentatie ambitieplan aan het dorp. Misschien met lezing Pieter den Hengst? Aansluiten bij dorpsbelangen Midlaren of apart?

Algemeen voor de kerngroep

Samenwerken met anderen.

- Noordlaren. Heeft bermen ingezaaid via Stichting Landelijk Gebied Haren (hebben eigen website). Contact personen: Tinus Jeurig en Amanda Lagrand uit Noordlaren.
- Eelde. Contactpersoon via Gerrit Wolters (zie info Marijke).
- Gemeente en Provincie. Zij zijn bezig met gebiedsproces en landschapsontwikkelplan. Volgens Suzanne Dekker blijkt uit RIVM waarnemingen dat stikstoflast op 50 bunder laatste jaren is gegroeid. Ze brengen het in bij de gebiedsprocessen. Mogelijkheid onderzoeken of via Land van Ons of herenboeren in het kader van GLB tegen natuur aan GLB ekodiensten kunnen komen.
- Gemeente vraagt RUD gegevens over mestgift op.

Publiciteit

- De bewoners zullen ieder kwartaal in 'het Kabinet' bijgepraat worden over de activiteiten die hebben plaats gehad en welke op de rol staan. Daarnaast worden zij door middel van het Kabinet en andere flyers uitgenodigd voor de diverse activiteiten.
- Weet je dat....rubriek in het Kabinet.
- Verspreiden van brochures, bv van de bijenstichting, ETC

Bijlagen:

1. Wat vooraf ging

Ook eerder deed Midlaren mee met projecten van de BOKD en Landschapsbeheer Drenthe. We beginnen dus niet bij nul. Zo'n 20 jaar geleden was er een fruitbomen-project. Bewoners hebben er nu bijna vrachtwagens bij nodig om de fruitoogst naar de sap-fabriek te rijden. Daaraan zaten ook cursussen vast en Midlaren kreeg een heuse snoeibrigade. Onlangs deden we mee met een erfscan. Experts kwamen bij 20 mensen die zich op hadden gegeven schouwen hoe het eigen terrein gastvrijer kan worden voor insecten en vogels. Met als gevolg meer meidoorns, lijsterbessen, kardinaalsmutsen en bloemrijk gras. Natuurlijk hadden we al een eigen bermenbrigade - de paarse grasklokjes zijn hen dankbaar en nu staan ze vol klapprozen. Met Natuurmonumenten samen hebben verschillende dorpingen een plan gemaakt om de overgang van boerenland naar natuurgebied in betere harmonie te brengen. Onze bomenwacht heeft samen met het IVN in beeld gebracht waar mooie ouwe jongens staan, een uilenclub hing kasten op ... en sinds kort koekeloeren er heel wat Midlaarders elke dag in een emmer vol zwarte aarde: komt er al iets omhoog?

2. Leden werkgroep

Ina Huesken (voorzitter).
Carla Engelsman (secretaris)
Ineke Noordhoff (secretaris Dorpsbelangen)
Erik Bergsma
Ite Buist
Michiel Kanon (veehouder)
Niesco Loerop (jachtbeheer)
Reinoud Tjallema (landeigenaar)
Lotte Haddingh (LBD)
Michiel Elderenbosch (LBD)
Winanda Hoegen (BOKD)

3. Prioriteiten bewoners

- Bloemrijke akkerranden voor insecten en vogels
- Lage meidoornheggen langs zandwegen voor vogels
- Plek waar wilde bijen kunnen graven en zoemen
- Patrijzen en hazen helpen aan schuil- en leefruimte
- Akker voor roggelelies
- Ontmoeten Mid- en Noordlaren, bank bij vlag Schutsweg
- Meer bomen en of voedselbos
- Samen met andere dorpingen compost maken

4. Subsidiënten

Mocht het nodig zijn om met de deelnemer een beheerovereenkomst af te sluiten, dan zijn daar verschillende mogelijkheden voor. Ook voor de aanleg van elementen kunnen wellicht subsidies via Landschapsbeheer Drenthe gebruikt worden. Er kan ook een subsidie aanvraag gedaan worden bij bijvoorbeeld de Provincie Drenthe <https://www.provincie.drenthe.nl/@132255/subsidie-groene-0/>

Om een element te beheren zijn er wellicht opties via projecten van Agrarisch Natuur Drenthe (AND). Dit is een collectief van agrariërs die werken met beheerpakketten in door de provincie aangewezen leefgebieden. Op de website van AND (<https://agrarischnatuurdrenthe.nl/>) staan alle beheerpakketten uitgeschreven die mogelijk zijn en ook alle andere projecten. Er gaat op 1 januari 2023 een nieuwe periode in van het zogenaamde agrarisch natuurbeheer stelsel (ANLb). Dit zou een mooi moment zijn voor agrariërs om in te stappen. Echter is er wel een wachtlijst.

Het Gebiedsfonds Drentsche Aa is een partij die altijd op zoek is naar nieuwe initiatieven in het Drentsche Aa gebied. De plannen die die in dit ambitiedocument voorgesteld worden kunnen ingediend worden bij het Gebiedsfonds om zo de financiering te regelen. <https://www.gebiedsfondsrentscheaa.nl/>

Voor aanleg van elementen kan er ook via het Streekbeheer van Landschapsbeheer Drenthe aanspraak gemaakt worden op budget. Dit streekbeheer is bedoeld voor bijvoorbeeld het aanleggen van boomgaarden, erfbeplanting, inzaaien van bermen of het realiseren van meer broedgelegenheid voor vogels. Lotte Haddingh van Landschapsbeheer Drenthe is hiervoor de juiste contactpersoon. <https://lbdrenthe.nl/>

Bettie Wiegman fonds

Dit fonds richt zich op het beschermen van vogels in het Noorden van Nederland. Dit kunnen biotoopverbeteringsprojecten zijn maar ook projecten van vogelonderzoekers. <https://www.bettiewiegmanfonds.nl/>

<https://planboom.nl/>

<https://www.samenvoerbiodiversiteit.nl/aanvalsplan-landschapselementen>